

טור אבן העזר

הוא הטור השלישי מארבעת הטורים
חברו הגאון מורינו ורבינו יעקב
בן רבינו אשר זלה"ה הנקרא
בעל הטורים

עם פירושי וחדושי מרן הגאון עין העדה החכם השלם ריש מתיבתא בעיר צפת תובכ"א
מוהר"ר יוסף קאר"ו זלה"ה

ואופן סדר ביאורו וחדושו על מה אדניהם הטבעו הכל רשום בהקדמתו וממנה
ישמע חכם ויוסף לקח ונקרא שמו בישראל

בית יוסף

במהדורה בתרא קם הגאון הנ"ל בכבודו ובעצמו להחזיק בדק ביתו ועשה הנהגות נכונות וקרא שמם
בדק הבית ונמצאים כל אחד על מקומו הראוי כפי רצונו ובקשתו של הגאון בהקדמתו
ועם פירושי וחדושי הגאון עין העדה ריש מתיבתא החכם השלם כמוהר"ר יואל סרקש זלה"ה אשר בזרוע
עיונו ירד לעומק דברי רבינו יעקב בעל הטורים ובדברי הפוסקים שהביא בחיבורו ובדברי הגאון
מהרי"י קאר"ו זלה"ה ונקרא שמו בישראל

בית חדש

ועם פירושי וחדושי הגאון המפורסם רבן של כל בני הגולה מוהר"ר משה איסרליש זלה"ה ונקרא שמו בישראל

דרבי משה

ועם פירושי וחדושי הגאון בעל ספר מאירת עינים ה"ה הרב גדול גאון ישראל והדרו מרנא ורבנא
יושע ולק ב"ץ זלה"ה ונקרא שמו בישראל

דרישה ופרישה

[א] אין האשה [וכו'] והיא זונה האמורה בתורה. כתב ב"ל לכאורה משמע דהיינו כרבי אלעזר דאמר בסוף פרק הבא על יבמתו פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה ותימה דהא לא קי"ל כוותיה ולא כרבי עקיבא דאמר התם זונה זו מופקרת אלא כחכמים דאין זונה אלא שנבעלה לאחת מן העריות וכן פסק רבינו לעיל בסימן ו' עכ"ל ולא קשיא מידי דודאי דאף על גב דלא קי"ל כרבי אלעזר דפנוי הבא על הפנויה עשאה זונה ואסורה לכהן מכל מקום לאו איכא דאי מן התורה היתה מותרת היכי אמר ר"א דמיקריא זונה וכ"כ הרב המגיד רפ"א דהלכות אישות (ה"ד) וכ"כ הסמ"ג בלאוין פ' פשוטו של מקרא דלא תהיה קדשה אשה הנבעלת לשם זנות בלא קידושין כמו הקדשה שנכתבה בענין יהודה ותמר וכו' ואין מקרא יוצא מידי פשוטו וכך היא דעת רבינו: [קונטרס אחרון] אין האשה נחשבת א"א וכו'. כלומר אינה נחשבת א"א אלא ע"י קידושין אבל בלא קידושין אינה אלא זונה ובין הראשון שבא עליה ובין השני והשלישי כולם לוקין משום לא תהיה קדשה דכך הוא פשוטו של מקרא דלא תהיה קדשה פירוש זונה ועליה לוקין אבל הבא על השפחה לשם זנות אפילו באו עליה ג' וד' ויותר והיא מופקרת אין בה מלקות וכמ"ש רבינו לעיל סוף סי' ט"ז בשם הרמב"ם ואף על פי שדרו"ל בשפחה ועבד דעוברים על לא תהיה קדשה ועל לא יהיה קדש (דברים כג יח) וכמו שתרגם אונקלוס אין זה פשוטו של מקרא ועיקר הלאו ללקות עליו אינו אלא בבא על ישראלית לשם זנות ואפילו יחדה לו בינו לבינה ואפילו איכא ע"א חשיב כמו בינו לבינה דע"א לאו כלום הוא וכל ביאותיו חשבות ביאת זנות כיון דלא קידשה בעדים וכופין אותו להוציא ודלא כמו שפירש מהרו"ך (פרישה אות ג) בשפחה דכשהיא מופקרת לוקה עליה דאין זה אמת. עוד פירש (פרישה אות ד) על מ"ש רבינו והיא זונה האמורה בתורה דר"ל דמה שנקרא אצלנו זונה היא האמורה בתורה בשם קדשה. ולפעד"נ דפירוש כזה לא ניתן לאמרו אפילו בע"פ כ"ש לכתבו בספר אלא ה"ק הקדשה היא הזונה האמורה בתורה לפי פשוטו דהיינו שמכינה עצמה לזנות ואף על פי דאין זונה זו אסורה לינשא לכהן מ"מ גם זו נקראת זונה בתורה דלוקה עליה ישראל אם בא עליה לשם זנות ועיי' במ"ש בפנים [עד כאן]:

[ב] ומ"ש וכ"כ א"א הרא"ש וכו'. איכא לתמוה דמאי וכן דהלא לא אסר הרא"ש אלא משום איסור נדה ומשמע דהיכא דאינה

א. א) אין האשה נחשבת אשת איש אלא על ידי קידושין שנתקדשה כראוי אבל אם בא עליה אדם בלא קדושין לשם זנות לוקה משום לא תהיה קדשה. כן כתב הרמב"ם בתחלת הלכות אישות. והראב"ד כתב בהשגות: אין קדשה אלא מזומנת והיא המופקרת לכל אדם, אבל המייחדת עצמה לאיש אחד אין בה מלקות ולא איסור לאו והיא הפילגש הכתובה בתורה. וכתב הרב המגיד שכן כתבו קצת המפרשים. ובסוף תשובות להרמב"ן כתוב בדין הפילגש:

(ב) ומה שכתב רבינו והיא זונה האמורה בתורה. לכאורה משמע דהיינו כרבי אלעזר דאמר בסוף פרק הבא על יבמתו (יבמות דף נט:): פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה. ותימא דהא לא קיימא לן כוותיה, ולא כרבי עקיבא דאמר התם זונה זו מופקרת, אלא כחכמים דאמרי אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות, כלומר שנבעלה לפסול לה כגון אחד מכל העריות או בת ישראל לנתין וממזר. וכן פסק הרמב"ם בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה, שהבא על הפנויה אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל - לא נעשית זונה ולא נפסלה מן הכהונה. וכך הם דברי רבינו עצמו בסימן ו', וצריך לומר שמה שאמר כאן רבינו והיא זונה האמורה בתורה, לאו למימרא דזו היא זונה האמורה בתורה לאסרה לכהן, אלא לומר שנקראת זונה בכתוב. כדאשכחן בתמר (בראשית לח כד) "זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים", אף על גב דפנויה היתה קרי לה זונה. ולא משמע ליה דמשום דשומרת יבם היתה חשיבא כאשת איש למיקרייה זונה, דלא הוה יבום קודם מתן תורה, ואפילו אם תמציי לומר שהיו נוהגים לייבם קודם מתן תורה כדמשמע מדכתיב "בא אל אשת אחיך ויבם אותה", מכל מקום לא היה הכתוב קוראה בשם זונה כיון שעדיין לא ניתנה תורה, אי לאו משום דאפילו ביאת פנויה מיקריא זנות לענין השם בלבד. אבל לענין זונה האסורה לכהן אין זונה אלא גיורת ומשוחררת וכו' וכדברי חכמים, ואי זו ילפותא היתה להם שממנה למדו שזונה האמורה בכהן אינה כזונה דגבי תמר": (ג) ומה שכתב ואפילו לא בא עליה לשם זנות אלא לשם אישות וכו' אינה נחשבת כאשתו וכו'. זה פשוט, ודייק לכתוב בינו לבינה שאילו היה בפני עדים כיון דלשם אישות בא עליה הוה ליה מקדש בביאה: (ד) ומה שכתב בשם הרא"ש פנויה המשרתת בבית ראובן וכו'. בתשובה כלל ל"ב סימן י"ג וכתבתיה בסוף סימן כ"ב:

מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בדין קדשה

תמיהה בדברי הטור ע"פ דברי הגמ'

דעת הרמב"ם

יישוב דברי הטור וראיה לדבריו

החילוק בין התייחדו בפ"ע להתייחדו בפני עדים

סימן כו

דין אשת איש רק על ידי קידושין | דין ייחוד עם פנויה וחומרת האיסור.

א. אין האשה נחשבת אשת איש אלא על ידי קדושין שנתקדשה כראוי, אבל אם בא עליה אדם בלא קדושין לשם זנות, לוקה משום "לא תהיה קדשה", והיא זונה האמורה בתורה. ואפילו לא בא עליה לשם זנות אלא לשם אישות בינו לבינה, אינה נחשבת כאשתו אפילו אם יחדה, אלא אדרבא כופין אותו להוציאה מביתו. (ו) וכן כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל בתשובה:

עכ"ל וכל זה לא נראה דאי כדברי הר"ר יחיאל הוה ליה לרבינו לכתוב דין מופקרת לעיל סימן ו' דאסורה לכהן ואי כדברי בית יוסף יש להקשות למה דנוה לתמר בשריפה אם פנויה היתה ומה שדחק בית יוסף עצמו ליישב זאת

א. והר"ר יחיאל תירץ בענין אחר וכתב ז"ל דמה שכתב לעיל (סי' ו' עמ' מב) דלא מיקריא זונה מחייבי לאוין היינו בדרך עראי וכאן מיירי במופקרת ולכן הוה זונה כרבי עקיבא דסבירא ליה הכי סוף פרק הבא על יבמתו (סא ב)

דברי רב הונא
בדין קניין חופה

ב. ה) ומה שכתב ואפילו אם הכניסה לחופה אינו קונה להיות כאשתו ור"ח כתב שאם הכניסה לחופה צריכה גט מספק. בריש מסכת קדושין (דף ה.): אמר רב הונא חופה קונה מקל וחומר, ומסיק דאתיא מבינייא משלשתן מכסף ושטר וביאה, ופריך תלמודא מה להצד השוה שבהן וכו' ושני רב הונא, ופריך רבא על מילתיה דרב הונא שתי תשובות ושנייהו אביי. וכתב הרא"ש: פסקו התוספות דלא כרב הונא, מדפריך סתמא דתלמודא לעיל (ג.) לרב הונא דאמר חופה קונה משמע דרב הונא אמר הכי ולא סבירא לן כוותיה. וגם הרי"ף לא הביא דברי רב הונא משום דסבירא ליה דלאו הלכתא נינהו. וכן פסק הרמב"ן ז"ל דלא כרב הונא דהקשה רבא על דבריו, אף על גב דשנייהו אביי - הלכתא כרבא, ועוד דשנייהו דאביי לאו אליבא דהלכתא סלקי - לזה הסכימו כל הפוסקים, ודלא כר"ח שכתב והא דרב הונא ספק הוא דהא פירק כל מה שמקשו עליה עד כאן לשונו. והר"ן כתב: בגמרא מעיקרא הכי אמרינן מניינא דרישא למעוטי מאי למעוטי חופה, כלומר דדוקא בג' דרכים הללו נקנית, אבל אם נכנסה לחופה אינה מתקדשת בכך. ולרב הונא דאמר חופה קונה מקל וחומר למעוטי חליפין. והרי"ף לא כתב מאי דאמרינן בגמרא דמניינא דרישא למעוטי חופה וכתב דלמעוטי חליפין אתי, כדאמרינן בגמרא אליביה דרב הונא, ואף על פי כן לא כתב לדרב הונא דאמר חופה קונה מקל וחומר. וסובר הרמב"ן דרפויי מרפיא בידיה וכדברי ר"ח שאמר דספיקא היא, משום דאפריק אליביה דרב הונא בגמרא כל מאי דאקשו עליה, ומיהו ליכא למיסמך עלה לגמרי מדאמרינן בגמרא מניינא דרישא למעוטי מאי למעוטי חופה. ולפיכך הסתלק מן הספק ולא כתבה לדרב הונא ולא כתב גם כן מאי דאמרינן דמניינא אתי למעוטי חופה. אבל מר יהודה גאון ז"ל כתב בפסוקות שלו דליתא לדרב הונא, וכן כתב בעל הלכות גדולות ז"ל. ודומה לי שאף הרי"ף כך היה דעתו, שמיכיון שבהיא משנתינו שנשנו בה ג' דרכים, ממילא משמע דגמרא הכי נקיט דחופה אינה קונה, שאי אפשר לטעות ולומר שאף הם קונים מדין כסף, לפיכך הוצרך לכתוב למעוטי חליפין. ולא מצאתי גם כן הרמב"ם ז"ל שפסק בחופה ודבריו מטיין שחופה אינה קונה אבל מאחר שר"ח מספק אותה עלינו אי אפשר להקל בה עד כאן לשונו. וגם הרשב"א כתב בתשובה סימן אלף רי"ט שיש לחוש לדברי ר"ח שהוא רב מובהק וכל שכן בדבר שבערוה:

דין קידושין בהכנסה לחופה.

ב. ה) ואפילו אם הכניסה לחופה אינו קונה להיותה כאשתו. ור"ח כתב שאם הכניסה לחופה צריכה גט מספק.

גדר האשה לאחר שהתקדשה.

ג. ומשנתקדשה, נחשבת כאשת איש לחייב הבא עליה, וצריכה גט, אבל אינה חשובה

בה איסור נדה אפילו הכי אסורה משום זונה:

[קונטרס אחרון] וכ"כ א"א הרא"ש וכו'. מהרו"ך (פרישה אות ה) הביא לשון מהרש"ל שהקשה על דברי רבינו גם כתב לפרש דברי רבינו ולפע"ד אין פירושו נכון אבל האמת הוא כמ"ש בפנים ע"ש [עד כאן]:

[ג] ומ"ש הרא"ש אלא ב"ד כופין אותו לפי שבעל נדה. לא היה צריך לזה אלא לפי שהשאלה לא היתה אלא אם יכולין בני משפחתה למחות לפי שהוא פגם להם שתהיה פילגשו כמבואר בתשובתו כלל ל"ב סימן י"ג ומשמע דס"ל לשואלים דאם בני משפחתה אין חוששין למחות גם הב"ד אין להם למחות על כן הורה להם הרא"ש ואמר דליתא אלא לא מיבעיא דבני משפחתה יכולין למחות וכו' אלא אפילו לא היו מוחין בני משפחתה אפילו הכי הב"ד כופין אותו להוציאה מביתו משום שבעל נדה והשתא מ"ש רבינו וכ"כ הרא"ש אינו אלא

הכרעת
הראשונים דלא
כרב הונא

שיטת ר"ח

דעת שאר
ראשונים
לחוש לשיטת
ר"ח
שהוא רב
מובהק

ג. ומה שכתב ומשנתקדשה נחשבת כאשת איש לחייב הבא עליה וצריכה גט. זה פשוט: ז) ומה שכתב אבל אינה חשובה כאשת איש לכל דבר כאשר יתבאר לקמן. בסימן נ"ה:

דרכי משה

זונה וכמו שנתבאר לעיל סימן ו' וע"ל ס"ס כ"ז גוי שנשא גויה או משומד שנשא משומדת ונתגייר או צריכין גט:

לא נראה על כן נראה לי לומר הא דקאמר דהיא זונה האמורה בתורה רצה לומר דזונה האמורה בתורה מיירי נמי כהאי גוונא שבא עליה בדרך זנות לא בדרך אישות כי אין אישות רק בדרך קידושין ובמקום שיש קידושין אין שם

ד. ח) דבר תורה היא מתקדשת בכסף או בשטר או בביאה. משנה וגמרא בריש קידושין (דף ב: ט) ומה שכתב אבל חכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות, ולא עוד אלא שהמקדש בביאה מלקין אותו אבל קידושיו קידושין, ואפילו

מעשה הגמרא בהוא דקדיש בשוקא

המקדש בכסף או בשטר ולא שידך תחלה או אפילו שידך תחלה וקידש וכו'. בפרק קמא דקדושין (דף יב:); ההוא גברא דקדיש בשוטיא דאסא בשוקא, שלחה רב אחא בר רב הונא לקמיה דרב יוסף: כי האי גוונא מאי, שלח ליה: נגדיה כרב, ואצריך גיטא כשמואל דאמר חיישנין שמא שוה פרוטה במדי, דרב מנגיד אמאן דמקדש [בשוקא, ועל דמקדש] בביאה ועל דמקדש בלא שדוכי ועל דמבטל גיטא וכו' ועל חתנא דדייר בבית חמיה. נהרדעי אמרו בכולהו לא מנגיד רב אלא על דמקדש בביאה בלא שידוכי, ואית דאמרי ואפילו בשידוכי נמי - משום פריצותא.

דעת רב יוסף בהא דמנגיד רב

דעת נהרדעי בהא דמנגיד רב

מחלוקת הרמב"ם והרא"ש כמי נפסקה הלכה

דעת הרשב"ץ על העושה קידושין בדרך פריצות

מפני שכתב בתחלת דבריו לא מיבעיא שבני משפחתה יכולין למחות וכו' דאלמא דמשום איסור פילגש בלא קידושין דהויא לה זונה דהוי פגם למשפחה יכולין למחות אפילו לא היה שם חששא דאיסור נדה וכ"כ רבינו בסימן ל"ז (עמוד שכ"ד) וז"ל והתוספות כתבו שאינן

כאשת איש לכל דבר כאשר יתבאר לקמן בעזרת האל.

הדרכים הכשרים לקידושין | קידש בלא שידוך או בשוק.

ד. ח) דבר תורה היא מתקדשת בכסף או בשטר או בביאה, אבל חכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות, ולא עוד אלא שהמקדש בביאה מלקין אותו, אבל קדושיו קידושין.

ואפילו המקדש בכסף או בשטר ולא שידך תחלה, או אפילו שידך וקידש בשוק, אמר רב שמלקין אותו, וכן כתב הרמב"ם ז"ל. אבל ארוני אבי הרא"ש ז"ל כתב שאין הלכה כרב, אלא בהא הלכה כרב שמלקין על המקדש בביאה ולא באינך:

קידושין ואפילו מיאון אינה צריכה ומכל מקום אין לאסרה עליו משום דתחשב כפנויה ועומדת אצלו בזנות כיון דדרך קידושין ונישואין היא אצלו עכ"ל והוא מדברי הרא"ש בפרק האיש מקדש (קידושין סי' ח) אלמא להדיא דאע"פ דמיוחדת היא לו ואין בה משום בועל נדה דאינה בושה מלטבול אפילו הכי היא נחשבת אצלו כזונה אם לא היה דרך קידושין ונישואין זו היא דעת רבינו והרא"ש והרמב"ם אבל הראב"ד השיג עליו ואמר דאם יחדה אליו אין בה איסור זונה כלל וכך היא דעת הרמב"ן וגורס

בגמרא פילגשים בלא כתובה ובלא קידושין כמבואר בדבריו בהשגותיו למנין המצות בעיקר החמישי וכ"כ בפירוש התורה סוף סדר חיי שרה (כה 1) גם בסוף ספר אבודרהם (עמ' שנח ד"ה והרמב"ן) הביא תשובת הרמב"ן שכתב כן ועיין בסוף תשובת הרמב"ן (במיוחדות סי' רפד) וכך נראה שסובר ר"ת דפילגשים בלא כתובה ובלא קידושין כדכתבו התוספות רפ"ק דגיטין (ו ב ד"ה זבוב) והכי משמע מפשוטה דברייתא (סנהדרין עו א) שהביא הסמ"ג לאוין פ"ה וכבר הארכתי בזה בס"ד בפסק ארוך:

בספק, אבל היכא דליכא קידושין כלל - לא, כיון דלא אהנו מעשיו, ומכל מקום אם יחזיק ברשעתו ויוציא לעז ראוי לנדונו ולהכותו על זה. וכתב עוד על מי ששידך אשה ואחר כך נשאת לאחר וטען זה שקידשה בביאה בלא עדים - אין בדבריו כלום, ומכל מקום ראוי לגעור בזה שהעיו פניו לומר שקידש בביאה עד כאן לשונו:

משמעות הלשון אינה מקודשת כלל | שיטת ריא"ו שספק מקודשת וצריכה גט

(א) על מנת שתחזירוהו לי אינה מקודשת. מפשט לשון זה משמע שאינה מקודשת כלל ואינה צריכה גט, וכן הוא סתימת לשון הפוסקים, ואף שיש לומר דמן התורה הוי קדושין, חכמים עקרו לגמרי הקדושין, דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש. אבל בהגהות אלפסי כתב לשון ריא"ו: "גזירה שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין, ונראה בעיני שאם פשטה ידה וקיבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם, שקידושי הראשון קידושי תורה הם אלא שחכמים בטלום משום גזירה כמבואר בקונטרס הראיות", עד כאן לשונו: **(ב) כדי לקדשה בה תוך שלשים.** לאו דוקא, והוא הדין אם נתנה סתם על מנת להחזיר עד שלשים יום, וכן הוא בתשובת הרא"ש, וסיים שם: "הרי זו מקודשת ומוחזר": **(ג) ואמר לה בהנאה זו שאת נהנית.** כבר כתבתי בסימן שלפני זה בס"ק ל"ד דלדעת בעל העיטור

נתנה סתם על מנת להחזיר

סתירה בדברי הרמ"א ממק"א שכתב שזהו ספק קידושין

(א) ע"מ שתחזירוהו. כתב ב"ח דאירי בכפל התנאי, דאם לא כן התנאי בטל ומעשה קיים. ועיין בתוספות שם בסוגיא זו, כתבו: "אם נותן לאחד אתרוג והתנה עמו על מנת שתחזירונו לי, אם לא החזיר, לא יצא, אפילו לא כפל התנאי, משום אומדנא דמוכח הוא". ובספר בית הלל ראיתי דהשיג על הב"ח והקשה עליו מתוספות אלו. ואין לומר תוספות לא כתבו זאת אלא באתרוג משום באתרוג אומדנא דמוכח הוא דנתן לו על מנת שיחזירו לו כי הוא נמי צריך האתרוג, דהא לסברת תוספות דלא איירי בכפל התנאי, אם כן כל הסוגיא על כרחן איירי דלא כפל התנאי, אפילו בקדושין, ומכל מקום התנאי קיים. מיהו לדינא שפיר כתב ב"ח, דהא הרא"ש סוף פרק יש נוחלין הקשה גם כן קושיא זו, ותיירץ אפילו באתרוג צריך לכפול התנאי, אם כן בקדושין פשיטא איירי דוקא בכפל התנאי, ושפיר כתב ב"ח אם לא כפל הוי קדושין מעלייתא. היינו, ב"ח כתב כן לדעת הטור דהוא סבירא ליה מסתמא כדעת הרא"ש, מיהו לדידן הוי ספק קדושין, כיון דפליגי בזה תוספות והרא"ש. מיהו יש לומר אפילו לדעת הרא"ש לא אמרינן אם לא כפל התנאי המעשה קיים, היינו הקדושין, משום דהיא לא סמכה דעתה והיא סבורה דחייבת להחזיר לו, ודמיה למעמד שלשתן או לקידוש בחוב של אחר דאמרינן דלא סמכה דעתה, כן הכא נמי. ולא דמיה לכל הני תנאים המבוארים בסימן ל"ח, דקיימא לן אם לא כפל התנאי בטל אם לא כפל והמעשה שהיא הקדושין קיים. מיהו יש לומר דהוי קדושין מעלייתא לדעת הרא"ש, משום אפילו אם תרצה לומר דהיא לא סמכה דעתה, מכל מקום הוי כמתנה על מנת להחזיר ועל פי הדין היא מקודשת, אלא הואיל דמיה לחליפין לא הוי קדושין, והכא באמת לא הוי מתנה על מנת להחזיר ולא דמיה לחליפין, רק היא סבורה דחייבת להחזיר, לכן לדעת הרא"ש היא מקודשת בוודאי. ולענין תנאי ומעשה בדבר אחד, יתבאר בסימן קמ"ג בסייעתא דשמיא, ועיין סימן ל"ח כמה פוסקים סבירא להו אם אמר על מנת אין צריך תנאי כפול: **(ב) אינה מקודשת.** אף על גב דקיימא לן בעלמא מתנה על מנת להחזיר הוי מתנה, מכל מקום בקדושין תקנו חז"ל דלא הוי קדושין, והטעם הוא משום דמיה לחליפין כשהיא מחזירה הקדושין, וחליפין לא הוי קדושין כלל אפילו מדרבנן, כמו שכתוב בש"ס ריש קדושין. וכתבו תוספות והרא"ש דחו"ל אפקעינהו הקדושין, וכן משמע מכל הפוסקים דלא הוי קדושין כלל, ולא כשלטי גבורים ריש קדושין שכתב דצריכה גט, וכן בדרכי משה פסק לא כשלטי גבורים (ולא כדרישה). כתב בשלטי גבורים שם דאיתא פלוגתא אם רצונה להתקדש לו במה שנותן לה הסודר דרך חליפין ורצונה להחזיק הסודר, וכן משמע במדרכי דהוי קדושין כשמחזיקה הסודר, ובתוספות והרא"ש לא משמע כן, ועיין חדושי מהרי"ט. כתב בתשובת רש"ך, אם מקנה לה הטבעת שבידו על ידי קנין סודר ומקדש באותה טבעת, הוי קדושין, ובשלטי גבורים כתב כשמקנה לה על ידי סודר מנה להתקדש בו, לא הוי קדושין, ובסמוך אכתוב עוד מזה: **(ג) על מנת להחזיר לה לאחר שלשים יום וכו'.** מה שכתב כדי לקדשה, לאו דוקא, והוא הדין אם נתנה סתם על מנת להחזיר

סימן כט

שצריך ליתן הכסף במתנה שלימה, ודין המקדש במשכון או במנה ונמצא חסר או רע, וכו' סעיפים.

נתן לה כסף הקידושין במתנה ע"מ להחזיר | המקדש במתנה שקיבל מהאישה על מנת להחזיר | קידשה בהנאה מהחפץ בזמן שהוא ברשותה.

א. ^[א] ^[40] **האומר לאשה: הרי את מקודשת לי בדינר זה (א) על מנת ^[ב] שתחזיריהו לי, (ב) אינה מקודשת.** הגה: אבל האשה שנתנה לאחד מתנה (ג) על מנת להחזיר לה לאחר שלשים יום, (ב) ^[ג] כדי לקדשה בה תוך שלשים, ונתן לה תוך שלשים לקדושין, הוי מקודשתא.

באר הגולה. ציונים להרמ"א

⁴⁰ מימרא דרבא קידושין דף ו' ע"ב. ⁴¹ הטעם, דהא חליפין לא הוי קידושין אפילו דרבנן, ומתנה על מנת להחזיר גזרינן אטו חליפין דמחזירין הסודר. בית שמואל. א. תשובת הרא"ש כלל ל"ה.

קשה על הב"ח מטוגיית "מתנה על מנת להחזיר" א"מ ראה לב"ח מדברי הרא"ש | מסיק דכשלא כפל הוי ספק קידושין

אפשר שגם לשית הרא"ש כשלא כפל אינה מקודשת

דחית האפשרות שלרא"ש אינה מקודשת

ההבדל בין קידושין לממונות במתנה ע"מ להחזיר | קידשה בקנין סודר | והחזיקה בו | הקנה הטבעת בקנין סודר

ג) נתנה סתם ע"מ להחזיר לאחר 30 יום | סתם על מנת להחזיר

פתחי תשובה

א"כ ההיא פרוטה לא הדרא כלל וה"ז דומה למ"ש הרמ"א דאם אמר לה בהנאה זו כו' ומסיק דמידי ספק לא נפיק ע"ש: **[ב] שתחזירהו לי א"מ.** כ' בס' קה"י ואם נתן לה ואמר ע"מ שתחזיר לאבי או לבני מסופק בספר המקנה הואיל ולא דמי לחליפין דבחיפין הדר למרא קמא ולי נראה דאין כאן ספק דכשמקנה לאשה ע"מ שיצא אח"כ ברשותה לאחר ג"כ לא הוי קדושין ע"ש: **[ג] כדי לקדשה בה תוך ל'.** כתב בס' המקנה דאם נתנה לו הטבעת במתנה ע"מ שיחזיר ויקדשה בה דאינה מקודשת ע"ש ובס' קה"י כתב

[א] האומר לאשה. עיין בס' שעה"מ פ"ה מה"א דין כ"ד שכ' ובמאי דאמרינן דבאשה לא מהני מתנה עמ"ל מספקא לי בנתנה היא באדם חשוב דמקודשת (כמ"ש בס' כ"ז ס"ט) אי נתנה לו במתנה עמ"ל מי אמרינן דמקודשת דאיכא למימר כיון דלדעת תוס' וסיעתם אינו אלא משום גזירה שמה יאמרו אשה נקנית בחליפין בכל כי האי הו"ל מלתא דלא שכיח ולא גזר או דלמא כיון דטעמא דבאדם חשוב מקודשת הוא משום בההיא הנאה שהיתה רוצה ליתן פרוטה לאדם שיפייסנו לקבל ממנה כמ"ש רש"י

לאחר שלשים יום. כתב בט"ז, למה שכתוב בסימן הקודם סעיף כ' במתנה על מנת להחזיר יכול לקדש בו, לא היה צריך לכתוב כאן שנתנה על שלשים יום, אלא אפילו אם נתנה סתם מתנה על מנת להחזיר, יכול לקדשה:

(ד) בהנאה זו. דהא הנאה זו אינה מחזירה לו. וכן משמע מהר"ן מה שמדייק מהרמב"ם אפילו נהנית במתנה זו שווה פרוטה קודם שהחזירה מכל מקום איהו לאו בההיא הנאה קאמר להתקדש בו, משמע אם אמר בההיא הנאה, הוי קדושין, כדעת רבינו ירוחם. ומשמע נמי ממה שכתב "הלוה לה מעות על זמן וכו'" כמו שכתב בסימן כ"ח סעיף ט', משמע כרבינו ירוחם, וכן כתבתי בסימן הנזכר לעיל.

וחלקת מחוקק כתב העיטור שהביא הטור בסימן כ"ח חולק על זה.

טעם הדין ומקורו

מוכיח שאין העיטור חולק בזה

החילוק בין קידשה בכלי שאול למקדשה במתנה ע"מ להחזיר

הדין כשלא אמר לה בנתנה וכשאמר קודם הנתנה

קידשה בכלי ואמר לה קודם עשיית הכלי | אמר הוא ולא היא

אמירה אחר "כדי דיבור" מהנתנה

אמרה 'תן לפלוני' כשעוסקים וכשלא עוסקים

לא הוו קדושין, ועל כן פסק דלא הוי אלא ספק קדושין, ואם כן כאן שהעתיק דברי רבינו ירוחם סותר ההיא דלעיל: **(ד) ואמר לה הרי את מקודשת לי.** בב"ח כתב: "דוקא דאמר לה תוך כדי דיבור לנתנה, אבל לאחר כדי דיבור הוה ליה שתיקה דלאחר מתן מעות ואינה מקודשת". ואין דבריו ברורים, דלא אמרו שתיקה לאחר מתן מעות לאו כלום אלא דוקא כשתחילת הנתנה היתה בתורת פקדון ואמר לה הפקדון שבידך כבר הרי את מקודשת בו והיא שתקה, ודאי לאו כלום הוא, אבל גידון דידן דהיא אמרה תן מנה לפלוני שבמקום פלוני ואתקדש אני לך, והוא קיים שליחותה, אם לאחר זמן בא אליה ואמר לה הרי את מקודשת במנה זו שנתתי על פיך, הודעה זו הוי כמתן מעות, דבאותה שעה היא נהנית שנתקיים דיבורה,

יש אומרים דאם נתן לה מתנה על מנת להחזיר (ג) ואמר לה: (ד) בהנאה זו שאת נהנית תוך הזמן הרי את מקודשת לי, הוי קדושין.

אמרה לו תן מנה לפלוני ואקדש אני לך | רצה לקדשה ואמרה לו שיתן לאחר | הלווה לאחר על פי בקשתה | דחיית זמן פרעון ההלוואה, אם יכול לקדשה בזה.

ב. אמרה לו: תן מנה לפלוני [ה] ואתקדש אני לך, [ו] ונתן לו ה' (ד) ואמר לה: (ז) הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך, הרי זו מקודשת. הגה: (ז) ואם היו עוסקים

באר הגולה - ציונים להרמ"א

42. גם זה מימרא דרבא שם מדין ערב וכו'.
ב. רבינו ירוחם.

ואף אם נודע לה קודם שהודיעה מכל מקום היא מקודשת, דלא גרע מעסוקין באותו ענין (כמבואר בסמוך בהג"ה):

בתשובת הרא"ש דאיירי בכהאי גוונא, אבל אם אומר בהנאה זו אני מקדש, והנאה לא מיהדר לו, יש לומר דמודה. גם בסימן הקודם כתבתי העיטור איירי בשאל סתם ולא על הזמן, וסבירא ליה שאלה יכול לתבוע מיד, משום הכי אין בשימוש שוה פרוטה: **(ה) ואמר לה.** אבל אם לא אמר לה, הוי כנתן הוא ואמרה היא. ומה שהיא אמרה ואתקדש אני לך לא הוי כעסוקין באותו ענין כיון שהוא לא אמר כלום, כן כתבו הר"ן והמגיד. ובט"ז מדייק, טעמא דאמרה היא, אבל אם אמר הוא בעת שאמרה היא מקודשת, אף על גב הנתנה היתה אחר כך ולא אמר כלום אחר הנתנה, מקודשת, משום הנתנה נגרר אחר האמירה. ומזה ראייה אם אמר לה תתקדשי בשכר שאעשה לך איזה כלי, דאינו צריך לקדש אותה מחדש אחר העשייה, ולא כתוספות רי"ד שהבאתי בסימן הקודם. מיהו יש לדחות, דכאן נותן מיד ומה שנותן בשבילה היינו הקדושין, אבל שם שעושה הכלי, עדיין לא עשה שום דבר אשר שייד לקדושין כל זמן שאינו נותן לידה, משום הכי סבירא ליה דצריך לקדש אותה מחדש. ועיין תשובת בן לב סימן ס"ו. וכתב מהרש"ל, אפילו אם היא לא אמרה ואתקדש אני לך, מקודשת, וכן כתב בסימן ל' דמוכח כן מתוספות: **(ו) הרי את וכו'.** כתב ב"ח: "דוקא שאמר לה תוך כדי דיבור אחר הנתנה, אבל אחר כדי דיבור הוה כשתיקה אחר מתן מעות. ובחלקת מחוקק כתב: "כל שהיא קבלה לשם קדושין מהני אפילו אחר כדי דיבור, כי הודעה זו שמודיע לה שנתן לפלוני על פיה הוי כמתן מעות, ואפילו אם נודע לה קודם שהודיעה מכל מקום לא גרע מעסוקין באותו ענין". וכן היא דעת הט"ו. מיהו מה שכתב החלקת מחוקק "לא גרע מעסוקין באותו ענין", תמוה: **(ז) ואם היו עוסקים באותו ענין.** לכאורה נראה דאיירי באמרה דוקא תן לפלוני ואקדש אני לך, דאם לא אמרה ואקדש אני לך, הוי כתנם לאבא ולאביך, דהא הם כבר עוסקין בענין קדושין והיא אמרה תן לפלוני. ואפשר שאני הכא, אף על פי דהוי עוסקין בענין קדושין, מכל מקום כל שלא אמר לה התקדשי לי במנה והיא השיבה תן

פתחי תשובה

שמוש משמענות לשונו הוא בהשכר שגיגה לו לשלם אחר שתשמש ובשכר זה שתתחייב לו תהא מקודשת והשכר הוא מלוה אמנם מה שהצריך בס' המקנה שיאמר לה בהאי הנאה מה שהיתה צריכה לפייס לאחד וליתן לו פרוטה שיבקש ממנו שיתן לה תכשיט זה להתקשט בו זמן מה. לפע"ד נראה דכשאמר לה בהנאת קישוט גם כן מקודשת כיון דקונה החפץ במשיכה זו מהמקדש שיהיה החפץ משועבד לה לשמש בו ואין יכול לחזור בו נתינת כסף ממש הוא ול"ד לפועל שאין לו קנין בהפועל כו' אבל כאן חשיב כנותן במתנה חפץ לפירות על זמן מה דודאי נתינת כסף גמור הוא ומתקדשת בו עכ"ד ע"ש: [ה] ואתקדש אני לך. עב"ש ס"ק ה' שכ' בשם מהרש"ל דאפילו אם היא לא אמרה ואתקדש אני לך מקודשת וכן כ' בסימן ל' ס"ק י"ג דמוכח כן מתן ע"ש. וכ"כ בתשובת מהר"א ששון סימן קע"ו ע"ש ועיין בס' שעה"מ פ"ה מה"א דין כ"א מ"ש בזה: [ו] ונתן לו ואמר לה. עב"מ וב"ש ועיין בספר המקנה ובס' קה"י מ"ש בזה:

עליו ולפע"ד נראה בפשיטות דמקודשת דדמי לאומר הנני נותן לך חפץ זה במתנה ע"מ שתקנה ממני איזה חפץ אחר בחפץ זה שנתתי לך דודאי מהני כמו בגט שהאשה נותנת להבעל הנייר במתנה שיכתוב עליו הגט ויחזור ויתן לה ויהיה שלה שהאשה יודעת לאקנויה ככה"ג כמבואר בגיטין דף כ' ע"ב ע"ש: [ד] ואמר לה בהנאה זו. כ' בס' קה"י וז"ל ונראה דאפילו לא היה החפץ שלו רק שנתנו לו ג"כ במתנה על מנת להחזיר אפ"ה הוי קידושין אפ"י לא נתנו לו רשות בפ"י להשאיל דסתם מתנה עמ"ל יש לו רשות ליתן לאחרים. אמנם שאר התנאים שכתב הרא"ש בודאי צריך שיתן המתנה סתם שיחזירהו דאז יכול להחזיר אימת שירצה כמבואר בח"מ סי' רמ"א דאם אמר ע"מ שתחזירהו מיד אין כאן קדושין דצריך שיהא השמוש שווה פרוטה דאם אין השמוש שווה פרוטה במאי מקדשה. והנה בספר המקנה כתב דאם אמר בשכר הקישוט אינה מקודשת דבשכירות כלים שייך ג"כ ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף והוי כמלוה ע"ש ודין זה הוא אמת דבשכר

דחיית שיטת הבי"ח בזמן האמירה

החילוק בין מקדשה בפקדון שבידה לנתן מנה ע"פ אמירתה